

LAKIALOITE 75/2008 vp

Ilmastolaki

Eduskunnalle

ALOITTEEN PERUSTELUT

Kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteet

Aloitteessa ehdotetaan säädettäväksi ilmastolaki, johon sisällytetään ilmastomuutoksen hidastamiseksi välttämättömät kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteet Suomessa vuosina 2010—2050.

Kasvihuonekaasujen päästöt on saatava laskusuuntaan seuraavan 10—15 vuoden aikana. Euroopan unionin ("An Energy Policy for Europe", 2007) tavoite päästöjen vähentämisestä 20 prosentilla vuoteen 2020 mennessä on riittämätön ilmastomuutoksen torjumiseksi ja riittämätön esikuva maailmanlaajuisesti.

Ehdotamme, että Suomen alueelta peräisin olevien kasvihuonekaasupäästöjen kokonaismäärän (CO₂-ekvivalenttitonnia) vähennystavoite määritellään lakisääteisesti. Tavoitteeksi tulisi asettaa kasvihuonekaasujen päästöjen vähentäminen vuoden 1990 laskennallisesta lähtötasosta vähintään 38 prosentilla vuoteen 2020 mennessä ja vuoteen 2050 edelleen lähtötasoon nähden vähintään 60—80 prosentilla (aloitteessa 80 %).

Tavoitteiden saavuttamiseksi ehdotamme säädettäväksi 5 prosentin vuotuisesta kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteesta.

Keinot päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi lakisääteisessä ohjelmassa

Ehdotamme näiden tavoitteiden toteuttamiseksi, että ilmastolaissa (puitelakina) säädettäisiin kansallisesta ilmastopoliittisesta ohjelmasta, jonka sisältö jäsentää keinot energiankäytön tehostamistoimenpiteiksi (uusien teknologioiden lisäämiseksi ja energian säästötoimiksi) sekä toimenpiteet uusiutuvien energiamuotojen (tuuli-, aurinko- ja bioenergia) käyttöönottamiseksi.

Uusien teknologioiden käyttöönoton helpottaminen

Puitelain lisäksi tarvitaan useita ohjauskeinoja. Energian tehostamistoimien lisäksi tarvitaan energiansäästötoimia ja säästävän teknologian edistämistä; aloitteen lisäksi tarvitaan erityistä lainsäädäntöä, muun muassa energiansäästölakia ja päästöttömien energiamuotojen julkisia tukia kotitalouksille; tarvitaan ympäristöteknologian kilpailuttamis- ja kaupallistamishankkeita; tarvitaan sähköntuotannon investointitakuujärjestelmä, jolla tuetaan erilaisia uusia sähkön tuotantoteknologioita paikallisissa olosuhteissa.

Käytössä olevien ohjauskeinojen lisäksi (päästökauppa, laki, alemmat normit, julkinen tuki) tarvitaan kokonaisvaltaista ajattelua, jossa valitut keinot tukevat päästöjä vähentävien teknologioiden käyttöönottoa ja markkinoita.

Yhdyskuntasuunnittelun lähtökohdaksi ekologisuus

Kasvihuonepäästöjen riittävä vähentäminen vaatii ekologisuuden huomioimista kaikilla elämän osa-alueilla. Ekologinen yhdyskuntarakenne toteutetaan ottamalla vähäpäästöisyys yhdyskuntasuunnittelun lähtökohdaksi rakentamisessa, asumisessa ja liikenteessä. Vähäpäästöiseen elämäntapaan voidaan kannustaa vanhan rakennuskannan korjausrakentamisessa tukemalla suorasta sähkölämmityksestä tai öljylämmityksestä luopumista, kaukolämmön saatavuutta parantamalla sekä tukemalla aurinkoenergian, lämpöpumppujen ja lämpöä varaavien järjestelmien käyttöönottoa pientaloissa ja vapaa-ajan asunnoissa.

Julkisen liikenteen sekä kevyen liikenteen käyttöä ja saatavuutta parannetaan uusien rautatieyhteyksiä ja kevyen liikenteen väyliä rakentamalla sekä liikennöinnin tukea huomattavasti nostamalla. Niin tavarankuljetusten kuin henkilöliikenteen siirtymistä raiteille tuetaan. Fossilisista polttoaineista luopumista tuetaan vapauttamalla hybridi- ja sähköautot autoverosta. Vähäpäästöistä työmatkaliikennettä edistetään ottamalla käyttöön ruuhkamaksuja.

Investointitakuujärjestelmä ja biopolttoainneiden verotus

Uusiutuvaa energiaa voitaisiin lisätä tehokkaasti määräaikaisella investointitakuujärjestelmällä, joka on tehnyt Tanskasta tuulivoiman suurvallan. Biopolttoainneiden valmistusveron poistaminen pientuotannolta taas johtaisi siihen, että biodieselin valmistaminen muuttuisi kannattavaksi suomalaisilla maatiloilla. Kotimarkkinoilta saatavat referenssit helpottaisivat myös suomalaisteknologian vientiä.

Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian tuotantokustannukset ovat kilpailukykyiset. Vähäpäästöisen teknologian kaupallistuminen ja käyttöönotto edellyttää kuitenkin ohjauskeinoja. WWF:n Virtaa tulevaisuuteen -malli sisältää esimerkkejä keinoista, joiden avulla valtion kustannukset alenisivat ja syntyisi kannattavaa liiketoimintaa. Toimivat kotimarkkinat ovat edel-

lytys menestykselle viennissä. Malli esittelee myös ohjauskeinojen toteuttamistavan, maksajat, hyötyjät ja kärsijät.

Julkisten hankintamenettelyjen ja teknologian kaupallistamishankkeiden kaltaisia ohjauskeinoja on Suomessa hyödynnetty vähän. Esimerkiksi Ruotsissa teknologian kilpailuttamishanke toi kotimarkkinoille 30 % tehokkaammat ja 30 % halvemmat maalämpöpumput, joita asennettiin lyhyessä ajassa 200 000. Näin saavutetut päästövähennykset tulivat maksamaan Ruotsin valtiolle murto-osan Suomen valtion tuilla saavutetuista päästövähennyksistä.

Energiansäästöillä ja uusiutuvalla energialla 50 % sähköntuotannosta vuonna 2020

Päästövähennysten toteuttaminen edellyttää huomattavaa energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön lisäämistä. WWF:n Virtaa tulevaisuuteen -ohjelma osoittaa, että Suomen energiantarpeen kasvu voidaan pysäyttää vuoden 2004 tasolle vuoteen 2020 mennessä. Esimerkiksi taajuusmuuttajien ja energiatehokkaampien moottorien käyttöönotto teollisuudessa kattaisi 35 % tästä vähennyksestä. Muita keinoja olisivat mm. julkisen sektorin energiatehokkaat hankinnat sekä energiansäästötoimet sähkönkulutuksessa ja lämmityksessä. Nämä toimet vähentäisivät yli kuudesosan kauppa- ja teollisuusministeriön hiilidioksidipäästöoletuksista vuonna 2020.

Uusiutuvalla energialla voidaan kattaa puolet sähköntuotannosta vuonna 2020, jos samalla lisätään energiatehokkuutta. Tuulivoimaa ja bioenergiaa voidaan lisätä tuntuvasti tuulivoimapuistoja rakentamalla ja suuntaamalla metsäteollisuuden käynnissä oleva rakennemuutos bioenergiateollisuudeksi. Uusiutuvan energian lisäyksen ansiosta hiilidioksidipäästöt vähenisivät lähes neljäsosan kauppa- ja teollisuusministeriön päästöoletuksista vuonna 2020. Näin katetaan sekä energian lisätarve että korvataan poistuvaa kapasiteettia. Lisäyksillä voidaan kattaa 24 % kaikesta energian ja 34 % sähkön tarpeesta vuonna 2020 (WWF:n Virtaa tulevaisuuteen -ohjelma).

Ilmastonmuutos maapallon laajuisesti

Laajasti hyväksytty arvio on, että jos maapallon keskilämpötila nousee yli kahdella asteella, seuraukset ympäristölle ja ihmiskunnalle ovat tuhoisat. Kahden asteen ylittäminen voi merkitä jäähyväisiä koralliriutoille, jäätiköille ja sademetsille sekä suuria kärsimyksiä etenkin köyhimpien maiden asukkaille.

Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin IPCC:n uusimpien ennustemallien mukaan alhaisimman päästökehityksen skenaarion todennäköisin arvio lämpenemiselle vuoteen 2100 mennessä on 1,8 astetta (vaihteluväli 1,1—2,9 celsiusta). Korkeimman päästökehityksen skenaariossa lämpeneminen on 4,0 astetta (vaihteluväli 1,4—5,8 celsiusta).

Välttääksemme katastrofin teollisuusmaiden on kyettävä vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään vuoden 1990 tasosta vähintään 30 prosenttia vuoteen 2020 mennessä ja puolitettava maailmanlaajuiset päästöt vuoteen 2050 mennessä. Samaan aikaan globaalin energiantarpeen on arvioitu kolminkertaistuvan. Päästöjen vähentäminen on valtava haaste, mutta ratkaistavissa.

Polttava Kysymys -kampanja

Polttava Kysymys -kampanjan tavoitteena on saada Suomessa voimaan ilmastolaki. Ilmastolailla on tarkoitus säätää vuosittaisista viiden prosentin päästövähennyksistä. Laki velvoittaisi sekä istuvan hallituksen että tulevat hallitukset vuorollaan toteuttamaan osansa ilmastomuutoksen torjumiseksi tarvittavista päästövähennyksistä.

Sama päästövähennyslakikampanja on käynnissä tai käynnistymässä yhteensä 17 Euroopan maassa. Yleiseurooppalaisella tasolla kampanjaa koordinoi Euroopan Maan ystävät (Friends of the Earth Europe), ja se tunnetaan nimellä The Big Ask. Tavoitteena on Euroopan unionin ryhtyminen ilmastomuutoksen torjumisen tien näyttäjäksi.

Kampanjan mukaan viiden prosentin vuosittaiset vähennykset riittäisivät kohtuullisella todennäköisyydellä pysäyttämään ilmaston lämpenemisen alle kahteen asteeseen. Yli kahden asteen lämpenemisen seuraukset voivat olla katastrofaalisia.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Ilmastolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on säätää ilmastomuutoksen hidastamiseksi välttämättömistä kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteista Suomessa vuosina 2010—2050.

Lisäksi lain tarkoituksena on säätää perusteista, joiden nojalla laaditaan kansallinen ilmastopoliittinen ohjelma ilmastotavoitteista ja toimenpiteistä ilmastomuutokseen sopeutumiseksi

sekä ohjelman hallinnoimisesta ja täytäntöönpanosta eri hallinnonalojen välillä.

2 §

Lain päästövähennystavoitteet

Suomen alueelta peräisin olevien kasvihuonekaasupäästöjen kokonaismäärää (CO₂-ekvivalenttitonnia) tulee vähentää vuoden 1990 laskennallisesta lähtötasosta vähintään 38 prosenttia vuoteen 2020 mennessä.

Vuoteen 2050 mennessä 1 momentissa tarkoitettujen kasvihuonekaasupäästöjen kokonaismäärää (CO₂-ekvivalenttitonnia) tulee vähentää vuoden 1990 laskennallisesta lähtötasosta vähintään 80 prosenttia.

Edellä 1 ja 2 momentissa määrättyjen kasvihuonekaasujen päästötavoitteiden saavuttamiseksi päästöjen kokonaismäärää vähennetään vuosittain 5 prosenttia aina edellisen vuoden tasosta vuodesta 2010 lähtien. Vuoden 2010 päästövähennysten laskennalliseksi lähtötasoksi asetetaan Suomen kasvihuonekaasupäästöjen kokonaismäärä vuonna 1990.

3 §

Kansallinen ilmastopoliittinen ohjelma

Valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi Suomen alueelta peräisin olevien ilmakehän kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistavoitteiden toteuttamiseksi kansallisen ilmastopoliittisen ohjelman, jonka sisältö annetaan eduskunnan käsiteltäväksi ilmastopoliittisen selonteon muodossa ennen päätöksentekoa.

Ohjelmasta ilmenee:

1) mitä toimenpiteitä yhteiskunnan eri toimialoilla toteutetaan kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi ohjelmakaudella; ja

2) mitä ilmastotavoitteita valtion ministeriöhallinnon tulostavoitteisiin sisällytetään.

Lisäksi ohjelmassa:

3) kootaan kansainvälinen ja kansallisesti saatavilla oleva viimeisin tutkimustieto ilmastomuutoksesta ja tuotetaan tämä tieto yksilöiden ja yhteisöjen käyttöön; sekä

4) määritellään ilmastotavoitteiden toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaisimmat ohjaukeinot.

Ohjelman mukaisten ilmastotavoitteiden sisällyttämisestä valtion vuotuisen talousarvioon säädetään erikseen lailla.

Ohjelmassa määritellään koko ohjelmakauden kattavat keskeisimmät ilmastopoliittiset keinot sekä valvonnan painopisteet ja niiden toteuttamista tukevat keskeiset uudistus- ja lainsäädäntöhankkeet, ohjeet ja suositukset.

Ohjelmakauden ajallisesti ylittävistä toimenpidekokonaisuuksista laaditaan strategisia linjauksia.

Kansallista ohjelmaa voidaan tarkistaa vuosittain ohjelman tavoitteiden toteuttamista tukevien toimenpiteiden osalta, muutoin kansallista ilmastopoliittista ohjelmaa voidaan muuttaa, mikäli tavoitteiden saavuttamista kuvaavat välitavoitteet uhkaavat jäädä saavuttamatta.

Kansallisessa ohjelmassa voidaan asettaa myös sellaisia valtion keskus- ja aluehallintoon kohdistuvia, ohjelman toteuttamista koskevia keskeisimpiä tavoitteita ja toimenpidesuosituksia, jotka ovat perusteltuja ilmastomuutoksen torjumisen tarkoituksenmukaisen toteuttamisen kannalta.

Lailla voidaan erikseen säätää kuntia, yhteisöjä ja kansalaisia koskevista velvoitteista, jotka ovat välttämättömiä ilmastomuutoksen torjumiseksi asetettujen kasvihuonekaasujen päästövähennysten saavuttamiseksi.

4 §

Ilmastopoliitiikan koordinaatiosihteeristö

Kansallisen ilmastopoliittisen ohjelman koostamiseksi ja toimeenpanemiseksi sekä valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden yhteistoiminnan toteuttamiseksi valtioneuvosto nimeää neljäksi vuodeksi kerrallaan valtioneuvoston kanslian yhteydessä toimivan ilmastopoliitiikan koordinaatiosihteeristön, jossa ovat edustettuina kaikki valtion eri ministeriöt.

Koordinaatiosihteeristön tehtävänä on valmistella valtioneuvoston päätettäväksi edellä 2 §:ssä säädettyjen ilmastotavoitteiden saavuttamisen kannalta keskeiset tehtävät, joita ovat:

1) kansallisen ilmasto-ohjelman sisällön valmistelu;

2) hyväksytyn kansallisen ilmastopoliittisen ohjelman edistämisen ja yhteensovittamistoimet hallinnossa ja päätöksenteossa; ja

3) valtioneuvoston päätettäväksi sovittavien tarpeellisten lainsäädäntöhankkeiden valmistelu yhteistyössä eri ministeriöiden kesken sekä suositusten ja ohjeiden laatiminen.

Koordinaatiosihteeristön tulee hoitaa myös ne tehtävät, jotka määrätään erikseen valtioneuvoston tekemässä ilmastopolitiikan koordinaatiosihteeristön asettamispäätöksessä.

5 §

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2009.

Lain 2 §:n 3 momentin säännöstä sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2010. Lain 3 ja 4 §:ssä säädettyjä tehtäviä ryhdytään valmistelemaan heti lain voimaan tultua.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 9 päivänä syyskuuta 2008

Annika Lapintie /vas
Pentti Tiusanen /vas
Merja Kyllönen /vas
Erkki Virtanen /vas
Paavo Arhinmäki /vas
Minna Sirnö /vas
Mikko Kuoppa /vas

Jyrki Yrttiaho /vas
Matti Kauppila /vas
Markus Mustajärvi /vas
Martti Korhonen /vas
Jaakko Laakso /vas
Esko-Juhani Tennilä /vas
Veijo Puhjo /vas